

Nr 1002

Av herr Ohlin m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, angående studiesocialt stöd till studerande ungdom.

(Lika lydande med motion nr 810 i Första kammaren)

Inledning

Av olika skäl sätter samhället in allt större resurser på skilda former av utbildning. För den studerande innefattar trots detta studierna särskilda utgifter, vilka han själv eller hans familj vanligen svarar för. Även individens studiekostnader har dock samhället i vissa fall delvis övertagit ansvaret för. Samhället har genom olika stödformer sökt minska de sociala, geografiska och ekonomiska hindren för ungdomens möjligheter till utbildning.

Genom olika former av studiestöd kan det allmänna bredda rekryteringen till utbildning ovan grundskolan. Denna förbättrade rekrytering avser att göra det möjligt för medborgarna att välja utbildning efter intresse och förutsättningar och för samhället att bättre tillgodogöra sig individernas begåvning. Det sist anförda innebär också, att studiestödet positivt påverkar samhällsekonomin.

I proposition nr 138, som bygger på studiesociala utredningens och studiehjälpstudier utredningens betänkanden, finns en vällovlig strävan att tillskapa ett täckande system för samhällets studiestöd, innefattande i princip samtliga heltidsstuderande på de icke obligatoriska utbildningsvägarna. De kostnader för statskassan som förslaget innebär beräknas för kommande budgetår till ca 390 milj. kr. För att på ett tillfredsställande sätt förbättra villkoren för studerande och för studieskuldssatta samt ge en rätt till studier, som inte är avhängig av geografisk, social eller ekonomisk bakgrund, krävs emellertid en fortsatt stegring av anslagen.

Ett av de svåraste problemen vid utformningen av det studiestödet är att finna en lämplig avvägning av insatserna mellan olika former av utbildning. Utredningarna har redovisat statistiskt material, som visar att den socialt betingade snedvridningen av studieinriktningen till största delen inträffar vid övergången från lägre skolformer till gymnasial utbildning. Det förekommer också en socialt korrelerad avtappning vid övergången till postgymnasiala studier, men den är icke lika markerad. Vi anser detta motivera att en mycket betydande förbättring sättes in på det gymnasiala stadiet men att även den följande utbildningen bör komma i åtnjutande av ett i stort sett vidgat och ökat stöd.

Allmänna synpunkter på studiehjälpen

De nuvarande formerna för stöd till den s. k. gymnasiala utbildningen har vuxit fram under en lång tidrymd och är nu inte blott många utan även oenhetliga. Den övre åldersgräns på 18 år som gäller för studiehjälpen utesluter en stor grupp studerande från samhällets studiesociala åtgärder. Vid flera tillfällen har tidigare från vårt håll rests kravet på en höjning av denna gräns. 18-årsåldern som övre gräns för det gymnasiala stödet föreslås av studiehjälpsutredningen och av departementschefen slopad genom att studiehjälpen anknyts till skolform och inte till den studerandes ålder. Vi delar uppfattningen att stödformerna bör göras mera enhetliga och därmed också i administrativt hänseende enklare. Det nu framlagda förslaget, ur vilket vissa stödformer rensats ut, bygger på ett generellt grundbidrag — studiebidraget — till vilket i vissa fall inackorderingstillägg, resetillägg, inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg kommer. Det grundläggande synsättet, att genom anknytning av hjälpen till skolformen åstadkomma ett helt enhetligt system, har propositionen övergivit vad beträffar studerande som påbörjat sina studier vid gymnasial utbildningsanstalt det år han fyller 21 år eller senare. Till dessa utgår enligt förslaget i stället förhöjt studiebidrag. Då bidragen inte avser att täcka de verkliga kostnaderna under studietiden är det nödvändigt att lånemöjligheter öppnas som kompletterande stödform.

Vi kommer nedan att anföra vissa synpunkter på olika delar av förslaget och i några fall hemställa om ändringar eller tillägg.

A. Studiehjälpsförslaget

Inackorderingsbidraget

I syfte att utjämna kostnaderna mellan inackorderade och hemmaboende elever har departementschefen föreslagit ett inackorderingsbidrag av 100 kr. i månaden. Studiehjälpsutredningen beräknade de merkostnader som uppstår för inackorderad till genomsnittligt samma belopp. Det förefaller oss sannolikt att de gjorda approximeringarna underskattar den genomsnittliga merkostnaden. Av remissinstanserna förordar skolöverstyrelsen en höjning till 125 kr. SÖ anser höjningen så angelägen, att man är beredd att acceptera att denna ökning sker genom en motsvarande minskning av studiebidraget. Starka skäl talar för bedömningen att det föreslagna inackorderingsbidragets storlek är väl knapp. Denna fråga bör bli föremål för förnyad prövning nästa år, eller i varje fall då viss erfarenhet vunnits av de nya reglerna.

Resetillägget

Utredningens förslag till utformning av resetillägg har av remissorganen erhållit kraftig och enligt vårt förmenande berättigad kritik. Av huvudsakligen administrativa skäl förordade utredningen att bidraget beräknades efter avståndet fågelvägen. Denna schablonisering skulle visserligen vara enkel men i många fall ge upphov till alltför stora avvikelser från de verk-

liga kostnaderna. Departementschefen har i viss mån beaktat de påpekade olägenheterna i utredningens förslag genom att föreslå att vid beräkning av resetilläggets storlek hänsyn supplementärt skall tas till färdvägen vid sidan av fågelvägen. Han har också delvis tillmötesgått kritiken av utredningens uppfattning att 10 km vore en väl avvägd nedre gräns. I åtskilliga yttranden har en väsentlig sänkning av denna gräns krävts. Man kan inte räkna med att elever, som har en dryg halvmil till skolan fågelvägen, utan extrakostnader dagligen skall kunna tillryggalägga denna färdväg. Det förefaller därför skäligt att fastställa en lägre nedre gräns. Vi föreslår att resetillägg skall utgå enligt lägsta klassen om avståndet *fågelvägen* mellan hem och skola är minst 4 km, ej 7 km såsom föreslagits i propositionen. Skulle avståndet *fågelvägen* vara kortare än 4 km skall resetillägg likväl utgå om avståndet *färdvägen* är minst 7 km. 11 § studiehjälpsreglementet bör utformas i överensstämmelse härmed.

Vi vill här tillfoga att utredningen vid sin uppskattning av merkostnaderna inte beaktat de resor till hemmet som inackorderade gör vid studieuppehållen. I åtskilliga fall, exempelvis vid folkrörelsernas folkhögskolor, är många inackorderades hemresor förenade med avsevärda kostnader. Den rabatt för studerande som SJ tillämpar kan inte med säkerhet förutsättas kvarstå framöver. Skulle denna rabatt slopas, blir kostnaderna för hemresorna än mer kännbara för de inackorderade. Vi förordar att särskilt resebidrag skall utgå enligt nu gällande regler till elever vid folkhögskolekurser om minst fem veckors längd.

Det inkomstprövade tillägget

Ett förfarande med inkomstprövade tillägg har åtskilliga *allvarliga olägenheter*. Av statsfinansiella skäl anser vi det inte möjligt att i nuläget föreslå höjning av det i propositionen föreslagna generella studiebidraget även om skäl talar härför. Då ett inkomstprövat tillägg skulle medföra en avsevärd förbättring för en särskilt utsatt grupp studerande, vill vi inte motsätta oss förslaget. Vi vill dock påpeka att reglerna för inkomstprövningen utformats så, att markerade tröskeeffekter kommer att uppstå vid vissa inkomstintervaller. En ökning av inkomsten med något mer än 100 kr. leder i vissa fall till ett bortfall av 225 kr. i inkomstprövat tillägg. För att undvika sådana konsekvenser bör sådana supplementära bestämmelser tillfogas, att reduktion av tillägget inte skall ske, därest inkomsten ökat med mindre än 500 kr. Ett tillägg av denna innebörd bör göras i 13 § i förslaget till studiehjälpsreglemente.

Vid inkomstprövningen skall enligt förslaget en femtedel av det belopp, varmed den studerandes och hans föräldrars sammanlagda förmögenhet överstiger 20 000 kr., anses som inkomst. Det synes oss mindre lämpligt att beakta så små förmögenheter. Ett normalbelånat egna hem eller en mindre jordbruksfastighet skulle då i förening med en tämligen blygsam inkomst

utestänga från eller kraftigt reducera inkomstprövat tillägg. Vi föreslår att endast förmögenhetsdelar överstigande 40 000 kr. skall påverka tillägget.

De handikappades särskilda studieekonomiska problem

Skolöverstyrelsen har i sitt remissyttrande erinrat om de särskilda problem, som gäller studiehjälpen till externatelever vid olika specialskolor för döva, blinda och psykiskt efterblivna. Över huvud taget gäller för hela kategorien handikappade att de för sin skolgång ofta har *speciella kostnader*. Beträffande resetillägget för fysiskt handikappade elever, som ej kan utnyttja kollektiva transportmedel, föreslår studiehjälpsnämnden att de styrkta faktiska utgifterna och inte som enligt huvudregeln en beräkning med hänsyn till avståndet fågelvägen skall vara utslagsgivande.

Departementschefen gör inte några ändringar i studiehjälpsutredningens förslag i anledning av dessa remissyttranden. Han hänvisar endast till att det på detta område pågår vissa utredningar. Vi anser denna attityd otillfredsställande. Skyndsamma åtgärder måste enligt vår mening vidtas för att ge de handikappade ett rejält stöd till utbildning. Principen att samhället skall taga på sig de särskilda kostnader som uppkommer på grund av fysiska handikapp måste vara riktningsgivande. I annat sammanhang har vi vid årets riksdag föreslagit att handikappade som bedriver studier skall få rätt till invaliditetsersättning eller invaliditetstillägg enligt lagen om allmän försäkring. Ett bifall till detta förslag, som kommer upp till behandling senare under riksdagen, skulle innebära en väsentlig förbättring av de handikappades studieekonomiska situation. Oberoende härav synes det föreligga skäl för att de handikappades studieekonomiska problem särskilt uppmärksammas. Vi föreslår att riksdagen begär skyndsamt utredning om dessa frågor, så att förslag kan föreläggas nästa års riksdag i syfte att på ett mera tillfredsställande sätt än vad propositionen innebär lösa de handikappades studieekonomiska problem.

Fosterbarn

Föräldrar har enligt lag skyldighet att svara för sina barns utbildning, om barnet saknar egna tillgångar. Stadgandet gäller icke fosterföräldrar. Av denna anledning har fosterbarn i studiehjälpsnämndens praxis behandlats enligt särskilt gynnsamma grunder. De har som regel beviljats högsta stipendium. I propositionen jämföras uttryckligen fosterföräldrar helt med biologiska föräldrar. Den svagare rättsliga ställning som fosterbarnen har utgör enligt vårt förmenande skäl att även i fortsättningen bevilja fosterbarn inkomstprövade tillägg efter generösare grunder än som gäller för egna eller adopterade barn. Den praxis som studiehjälpsnämnden utbildat med en mildare bedömning av fosterföräldrars ekonomi vid beviljande av inkomstprövat studiehjälp bör således tryggas genom ett stadgande härom i studiehjälpsreglementet.

Deltidsstuderande

För närvarande utgår stipendier för deltidstudier vid statens kompletteringsgymnasium och vid de statsunderstödda kvällsgymnasierna. Departementschefen anser, på samma sätt som studiehjälpsutredningen, att ett generellt krav på heltidsundervisning bör införas för rätt till studiebidrag och studielån. Enligt propositionen skall studiebidrag och tillägg utgå vid heltidsundervisning som omfattar minst åtta veckor. Studerande däremot som ägnar sig åt kvällsstudier tio månader om året skall bli helt lottlösa. Som skäl för detta anför departementschefen den höga frekvensen av förvärvsarbete bland de deltidstudierande. Det kan dock inte förutsättas att samtliga deltidstudierande skaffar sig en utkomst genom förvärvsarbete vid sidan av studierna. I denna kategori torde finnas ett inte ringa antal hemmavarande makar.

Propositionen innebär för de deltidstudierande som kommer i fråga för stipendier enligt gällande regler att det statliga studiesociala stödet upphör. En sådan effekt av en studiesocial reform kan inte accepteras. Att gymnasieutredningen och yrkesutbildningsberedningen enligt departementschefen undersöker »vuxenutbildningens framtida organisation» får inte tas till intäkt för att nu utestänga deltidstudierande från möjlighet att erhålla stöd. I avvaktan på ovannämnda utredningars resultat bör centrala studiehjälpsnämnden bemyndigas att som ett provisorium utfärda regler för evalvering av heltids- och deltidstudier, varigenom de deltidstudierande inordnas i den personkrets som kan erhålla förmåner enligt studiehjälpsreglementet.

Korrespondensstuderande

I detta sammanhang kan det vara befogat att behandla frågan om studie-stöd för korrespondensutbildning. Korrespondensstuderande är inte berättigade att erhålla det vuxenbidrag, som ingår i det i propositionen föreslagna systemet och som avses utgå under studiernas slutskede.

Den utbildning de korrespondensstuderande erhåller kommer självfallet liksom all utbildning inte blott de studierande utan även samhället till godo. Samtidigt är denna studieform för samhället föga kostnadskrävande. Att korrespondensutbildningen representerar ett värdefullt komplement till övriga, mera bundna studieformer framgår bl. a. av det jämförelsevis stora antal som använder sig av denna studieform. För många är korrespondensstudier den enda praktiska utbildningsmöjligheten.

Det kan med hänsyn till detta anses väl motiverat att de korrespondensstuderande inordnas i de studiesociala stödformerna. Vi förordar tillsättande av en utredning med uppgift att skyndsamt utarbeta lämpliga former härför. I avvaktan på resultatet av denna utredning bör studierande vid korrespondensskolor oberoende av sin ålder redan i samband med ikraftträdandet av studiehjälpsreglementet bli berättigade till vuxenutbildningsbidrag enligt regler som i övrigt gäller för dessa bidrag.

B. Studiestödet för universitet, högskolor m. m.

Det förslag till studiesocialt stöd för det postgymnasiala området, som läggs fram i propositionen, avser att ge ett enhetligt system omfattande alla postgymnasiala utbildningslinjer. Denna helhetssyn på studierna är förslaget största förtjänst. Nu gällande system med olika utformning av stödet till i övrigt likvärdiga utbildningar är orättvist och stötande och innebär dessutom en viss icke avsedd och olämplig styrning av studievalet. Det är svåröverskådligt och i administrativt hänseende tungarbetat. Beträffande den närmare avgränsningen mellan studiehjälpsystemet och studiemedelsystemet vill vi endast uttrycka vår tillfredsställelse över att seminaristerna, sjuksköterskeeleverna och eleverna vid sjöbefällsskolorna i propositionen hänförs till kategorien studerande på postgymnasial nivå. Den föreslagna reformen skapar ökade förutsättningar för en ytterst behövlig stimulans av rekryteringen till bl. a. sjuksköterskeutbildning och för en lika önskvärd modernisering av denna utbildnings organisation. Vi förutsätter att vid de förhandlingar som enligt propositionen skall upptas med huvudmännen för utbildningen av ifrågavarande vårdpersonal sådana överenskommelser skall kunna träffas att dessa utbildningsformers inordnande i studiemedelsystemet kommer att medföra den förbättring av studiestödet som förslaget syftar till för de berörda grupperna.

Ett annat angeläget krav, som ofta rests från studerandehåll, är att behovsprövningen med hänsyn till föräldraekonomi på detta stadium bör avskaffas. Denna synpunkt tillgodoses av nu framlagda förslag.

40-årsgränsen

Den rätt till studiemedel som förslaget innefattar skall regelmässigt inte gälla studerande som fyllt 40 år. Gränsen är dock inte absolut, utan om särskilda skäl finns, skall studiemedel kunna beviljas även dem som passerat 40-årsstrecket. Man kan anföra vägande principiella skäl för att samhällets studiesociala verksamhet inte utestänger äldre. Häremot har anförts att det med hänsyn till kostnadsrisken för samhället synes mindre lämpligt att studiemedel med lång amorteringstid beviljas till ifrågavarande åldersgrupper. Invändningen saknar inte helt fog. Om således en 40-årsgräns inskrives i författningen, så vill vi dock mycket starkt betona angelägenheten av en liberal tillämpning av regeln. Särskilt bör detta gälla kvinnor, vilka på grund av barnsboörd och/eller vårdnaden av barn avbrutit men senare önskar återuppta sina studier. De som av arbetsmarknadsskäl omskolar eller vidareutbildar sig efter 40-årsåldern bör behandlas med hänsynstagande till betydelsen av att samhället inte motverkar eller försvårar omskolning och vidareutbildning.

Studiebidraget

Enligt förslaget skall det kontanta studiebidraget uppgå till högst 875 kr. per termin. Detta belopp är nominellt bestämt, medan studiemedlen index-

regleras. Många remissinstanser har anfört tungt vägande skäl för en väsentligt mer omfattande stipendiering. Både för att erhålla en socialt och geografiskt bättre rekrytering till de högre studierna och för att nedbringa de studerandes skuldsättning vore det önskvärt att en större del av studiekostnaderna kunde täckas av det allmänna. I rådande statsfinansiella läge anser vi det dock inte möjligt att gå längre än som föreslagits i propositionen. Vi förutsätter att, så snart finansiellt utrymme därför finns, en höjning av kontantbidraget skall kunna genomföras.

Propositionen innebär för en betydande grupp studerande — de som enligt nuvarande bestämmelser skulle erhålla naturastipendier — en väsentlig försämring av de utgående förmånerna. Härtill bidrar inte minst att avskrivningen med 25 procent av statliga eller statsgaranterade studielån avskaffas utan att avdragsrätt för amortering införes. Det är angeläget att en studie-social reform inte får dessa konsekvenser. Vi förordar att avdragsrätt för amortering av studieskuld införes. Det skulle medföra en betydande ekonomisk förbättring för samtliga studieskuldssatta. Den enligt propositionen uppkommande försämringen för vissa grupper skulle då praktiskt taget elimineras. Genomföres, såsom vi ovan förordat, en höjning av det kontanta studiebidraget inom en nära framtid, kommer alla grupper att få en i jämförelse med nuläget förbättrad studieekonomisk situation.

Barntillägget

Departementschefen föreslår att barntillägget skall utgå till studerande som har vårdnaden om barn under 16 år. Barnets möjlighet att utnyttja sin rätt till underhåll skall inte påverkas av att vårdnadshavaren bedriver studier. Dessa barntillägg skall vara återbetalningspliktiga. Om hela eller någon del av barntillägget gavs som bidrag skulle studerande vårdnadshavare enligt departementschefen få ett extra barnbidrag. Det är i princip riktigt att samhällets stöd till barnfamiljerna inte skall vara större för en kategori än för en annan, om inte mycket starka skäl talar mot detta. Det nuvarande familjestödet ges emellertid inte enbart i form av direkta bidrag. Ett visst stöd inrymmer även i skatteförfattningarna. Så är fallet med förvärvsavdraget. Förvärvsavdraget avser att täcka de merkostnader som uppstår i barnfamilj där hustrun förvärvsarbetar. Studier är ur här relevanta synpunkter principiellt att likställa med förvärvsarbete. För en studerande moder uppstår icke sällan merkostnader av samma storleksordning som för en förvärvsarbetande moder. De två fallen är ofta parallella, och skäl talar för att de bör behandlas på likvärdigt sätt. Studentfamiljer med barn saknar i alldeles övervägande antalet fall skattepliktig inkomst, varför de inte kan utnyttja den del av samhällets familjepolitiska stöd som ges i form av förvärvsavdrag. Vi föreslår att här berörda problem tas upp till skyndsam förnyad prövning.

Inkomstprövningen

Det vore principiellt mest tillfredsställande att vid prövning av studiemedel inte ta hänsyn till makes inkomst och förmögenhet. Två makar borde i detta avseende behandlas såsom ekonomiskt fristående individer. Det kan emellertid uppfattas som stötande, om studerande med välbärgad make skulle få lyfta studiebidrag. Risken för s. k. skeninskrivningar i syfte inte att studera utan att erhålla studiemedel kan man inte heller helt bortse ifrån.

Även om vi accepterar prövning med hänsyn till makes ekonomiska förhållanden, är vi inte villiga att tillstyrka departementschefens utformning. Enligt propositionen skall studiemedel reduceras med en tredjedel av den del av makens inkomst för termin, som överstiger 140 % av basbeloppet. Redan vid en årsinkomst för maken överstigande 13 440 kr. (med gällande basbelopp) skall den studerandes studiemedel reduceras. Vid en inkomst för maken av f. n. 33 600 kr. upphör studiemedel helt att utgå. Reduktionsregler som sätter in med sådan kraft i dessa inkomstlägen anser vi alltför hårda. Med hänsyn till att prövningen mot makes ekonomi är principiellt tveksam och för vår del motiverad utifrån rent praktiska synpunkter finner vi det angeläget både att höja fribeloppet och reduktionsdelen. En lämplig avvägning torde uppnås om fribeloppet sättes till 200 % i stället för 140 %. Detta skulle medföra att studiemedlen reducerades först vid en inkomst för maken av 19 200 kr. per år. Om makens inkomst uppnått 39 360 kr. bortfaller studiemedlen helt.

Förmögenhetsprövningen

Vi har, när det gäller förslaget till studiehjälsreglemente, motsatt oss att förmögenhet understigande 40 000 kr. betraktas som inkomst vid beräkning av inkomstprövat tillägg. Det resonemang som fördes där äger giltighet och har snarast större relevans i detta sammanhang. Vi förordar att förmögenhet hos studerande eller make till studerande skall påverka rätten till studiemedel endast med belopp som förmögenheten överstiger åtta basbelopp, vilket i dagens penningvärde utgör 38 400 kr.

C. Studiekostnaderna och beskattningen

Det förtjänar framhållas att riksdagen vid flera tidigare tillfällen uttryckligen givit sitt stöd åt kravet att frågan om den skattemässiga behandlingen av studiekostnader måste lösas. I främsta rummet borde enligt riksdagens uttalade mening avdragsrätt för periodiskt understöd åt studerande regleras, men även i fråga om skattereglerna avseende studiekostnader i övrigt var enligt riksdagens uppfattning en omprövning »synnerligen önskvärd». Vi hänvisar till bevillningsutskottets utlåtanden nr 41/1956, nr 8/1953 och nr 16/1952. Trots att riksdagen begärt förslag om reformerade beskattningsregler på detta område har regeringen inte lagt fram sådana. Det förslag om avskrivning med en fjärdedel av vissa studieskulder som framlades av regeringen år 1961 var att se som ett svar på de krav om skattereformer i fråga

om studiekostnader som framfördes såväl i den offentliga debatten som i riksdagen även efter 1956. När avskrivningen infördes, angavs den i proposition nr 55 år 1961 som en alternativ väg att lösa de studieskuldssatts problem. Frågan om avdragsrätt för amortering av studieskuld anmäldes i denna proposition, men avvisades. I stället för avdragsrätten föreslog departementschefen den enhetliga procentuella avskrivningen av studieskulden. Procentsatsen fastställdes till 25, vilket enligt departementschefen skulle »ge i stort sett samma totala stöd som den av skattelagssakkunniga föreslagna avdragsrätten». Det framgick alltså tydligt att departementschefen betraktade den 25 %-iga avskrivningen och avdragsrätten för amortering av studieskulder som alternativa. Det är därför ägnat att väcka förvåning att departementschefen nu i proposition nr 138 föreslår, att den 25 %-iga avskrivningen slopas utan att ens uppta de skattemässiga frågorna till diskussion. I detta hänseende innebär regeringens nu framlagda förslag en väsentlig försämring. Enligt vår mening bör riksdagen vid behandlingen av studiekostnadsfrågorna klart uttala sig för avdragsrätt för amortering av studieskuld och för periodiskt understöd åt studerande.

Från vår sida har ovannämnda reformkrav i fråga om studiekostnadernas behandling i skattehänseende framförts i motioner till riksdagen även efter 1956, eftersom regeringen inte tillmötesgått riksdagens framställning. I en motion i samband med 1961 års proposition om avskrivning med 25 procent av vissa studielån lämnades en utförlig motivering till kravet på avdrag för amortering å studieskuld (motion II: 674 av herr Helén m. fl.). För att inte i detalj behöva upprepa argumentationen hänvisar vi till denna motion och begränsar oss här till att i korthet anföra vissa för oss avgörande skäl. Vi vill understryka att dessa har samma relevans för amortering av studieskulder, oberoende av om skulderna ådragits genom gymnasiala eller postgymnasiala studier.

Skatteförmågeprincipen är av grundläggande betydelse för vårt inkomstskattesystem. Att den studieskuldssatte på grund av amorteringar har en reducerad skatteförmåga är uppenbart. Det är alltså helt i linje med skatteförmågeprincipen att införa avdragsrätt för amortering av studieskuld.

Under hänvisning till att avdrag för kapitalavbetalning av skuld inte medges har förslaget om avdragsrätt för amortering av studieskuld tidigare tillbakavisats. Detta betraktelsesätt träffar inte sakens kärna. I realiteten förhåller det sig så, att en skattskyldig, som finansierat en investering i exempelvis en fast tillgång eller i patent genom upplåning, indirekt får tillgodogöra sig avdrag för avbetalning av skulden genom avskrivning. Det påpekades i ovannämnda motion att tanken bakom avskrivningsavdraget ytterst är att den skattskyldiges omkostnad för intäkten inte skall beskattas. Hans nettointkomst och skattekraft i förhållande till andra skattskyldiga mätes bäst av de belopp han har till förfogande efter avdrag av amortering av studielån eller studiekostnad.

Ett annat mot avdragsrätten framfört argument är att studiekostnaderna

till stor del är levnadskostnader och att av den orsaken inte kan medges avdrag enligt gällande skatteprinciper. Detta argument förbiser att det är fråga om investering i kunskaper och färdigheter och alltså ej vanliga levnadsomkostnader. Även om man skulle acceptera talet om levnadskostnader som en utgångspunkt, får man i varje fall inte förbise att levnadskostnader motsvarande existensminimum är avdragsgilla genom ortsavdragen. Då de studerande vanligen saknar inkomst kan de under sin studietid ej utnyttja ortsavdragen. Som framhållits av bl. a. riksskattenämnden är det inte orealistiskt att betrakta studieskulden som en ackumulering av levnadskostnader motsvarande existensminimum. På grund av den av praktiska skäl motiveerade regeln om beskattningsårets slutenhet kan f. n. avdrag för dessa kostnader inte åtnjutas. Principen om beskattningsårets slutenhet har dock på senare tid genombrutits på flera områden. I detta fall föreligger inga avgörande »praktiska skäl» för att denna regel skall förhindra införande av avdragsrätt för amortering av studieskuld.

Det resonemang om skatteförmågan som förts ovan har också giltighet vad beträffar periodiskt understöd till studerande barn. Den som utger understödet får sin skattekraft minskad, varför han bör beviljas avdragsrätt. Understödet ökar mottagarens skatteförmåga. Det bör alltså betraktas och beskattas som inkomst. Att som f. n. medge föräldrar avdrag för periodiskt understöd till exempelvis sysslolöst men inte till studerande barn är djupt orättvist. Det finns anledning att notera att departementschefen, när det gäller inkomstprövningen för erhållande av studiemedel, använder ett inkomstbegrepp som innesluter periodiskt understöd från föräldrarna. Studiemedel kan enligt propositionen i vissa fall reduceras på grund av erhållet periodiskt understöd. Detta förhållande accentuerar ytterligare det oskäliga i att periodiskt understöd inte är avdragsgillt för utgivaren och skattepliktigt för mottagaren.

I de likalydande motionerna I: 556 och II: 668 av herrar Per-Olof Hanson och Jönsson i Ingemarsgården m. fl. till årets riksdag har begärts skyndsamt utredning och förslag om skattereformer innebärande avdragsrätt för amortering av studieskuld samt för periodiskt understöd åt studerande. Vi ansluter oss till detta förslag. Därest riksdagen — trots de invändningar som framförts av ett betydande antal remissinstanser — skulle antaga det i propositionen föreslagna systemet för återbetalning av studiemedlens lånedel, bör avdragsrätt medges för ifrågavarande avgifter, vilka motsvarar amortering och ränta. Vi vill här tillfoga att vi därmed icke tagit slutlig ställning till det föreslagna återbetalningsförfarandet.

Hemställan

Under hänvisning till det ovan anförda föreslår vi,

- A. att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 138 måtte

1. besluta att *resetillägg* enligt studiehjälpsreglementet (11 §) skall utgå till den studerande om denne är bosatt på ett avstånd från skolan av minst fyra kilometer fågelvägen eller sju kilometer färdvägen samt att särskilt resebidrag skall utgå enligt nu gällande regler till *elever vid folkhögskolekurser* om minst fem veckors längd;

2. besluta att reglerna för *inkomstprövat tillägg* enligt studiehjälpsreglementet (12 och 13 §§) utformas *dels* så att en femtedel av förmögenhet, som överstiger 40 000 kr., skall räknas som inkomst, *dels* så att de tröskelproblem, som vid vissa inkomstintervaller kan inträffa till följd av de i propositionen föreslagna inkomstprövningsreglerna, löses på sätt som angivits i motionen;

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag till nästa års riksdag angående de *handikappades* särskilda studieekonomiska problem;

4. besluta sådan utformning av 26 § i förslaget till studiehjälpsreglemente att den mera generösa praxis som studiehjälpsnämnden följt i fråga om inkomstprövade studiehjälpsformer till *fosterbarn* kommer att gälla även i fortsättningen;

5. besluta att *deltidsstuderande* skall i avvaktan på resultatet av pågående utredningsarbete rörande vuxenutbildningen övergångsvis erhålla studiehjälpsförmåner enligt de i studiehjälpsreglementet angivna huvudgrunderna efter evalveringsregler, som centrala studiehjälpsnämnden må utfärda;

6. besluta att

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning om lämpliga former för inordnande av *korrespondensstuderande* i de studiesociala stödformerna, samt

b) korrespondensstuderande tills vidare skall vara berättigade till studiebidrag enligt de för vuxenutbildningsbidragen gällande grunderna;

7. uttala att det i den föreslagna studiemedelsförordningen införda stadgandet (7 §), att studiemedel ej må utan särskilda skäl utgå efter det den studerande fyllt *fyrtio år*, må tillämpas med hänsynstagande till betydelsen av att samhället inte motverkar eller försvårar omskolning och vidareutbildning;

8. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt, förnyad utredning rörande *barn tilläggens* utformning i de fall där modern bedriver studier;

9. besluta fastställa sådana regler för *inkomstprövningen i fråga om studiemedel* (11 § studiemedelsförordningen) att makes inkomst skall beaktas med en tredjedel av den del av nämnda inkomst, som överstiger dubbla basbeloppet;

10. besluta fastställa sådana regler för *förmögenhetsprövningen i fråga om studiemedel* att förmögenhet endast skall beaktas med en femtedel av det förmögenhetsbelopp som överstiger åtta gånger basbeloppet (12 § studiemedelsförordningen);

B. att vederbörande utskott måtte utarbeta de förslag till författningstext som erfordras enligt yrkandena ovan.

Stockholm den 27 april 1964

Bertil Ohlin

Sven Wedén

Gustaf Kollberg

Gunnar Helén

Henning Gustafsson

Manne Ståhl

Brita Elmén

i Skellefteå